

Արշակներու վերածննդ չիրմիր .
Ամէն Հայու լանջքին տակ
Իր մէջ հին պապն արթնցո՛ւր ,
Եւ սրբազան , յաւերժական զանգուածով՝
Ջերթ Պրահայի աստուածութիւն մ'անբաժան՝
Ջանհոգ խառնէ՛ հւ խրմորէ՛ եւ ձուլէ՛
Եւ ըստինքովդ պարեցո՛ւր :
Ա՛յնպէս որ քու մայրենի
Ճաճանչաւութիւն թեւ թոյններուդ տակ ամգութի՛
Տաքնա՛յ մեր հողն , ու լուսններուն վրայ խայ-
տան

Գարուններն հին , նաւասարդները՝ լեցուն
Մարտիկներու վաճառներուն կոփինով .
Մեր անզղներն եւ ուրուքները թողած
Հախճախուտները նըւատո՛ւ
Կայծակներու թառերուն վրայ կըռնչեն .
Էգ առիւծներն ու էգ վագրերը բոլոր՝
Մայրագորով լիզումով՝
Ըլան կայտառ հայկականներու կաթնուտ .
Մեր ամպրոպները (չեցուն
Հստուկներովն երգիչներուն Գողթական)
Սը տին մէջ հայ քերթողին
Փոխութիւն երգի , ու չափերն
Կայծակներու չկտրելով .
Բանաւորն հետտի՛ , հետտի՛ գեղջուկն եւ այգուն՝
Երբ իր քայլերն ուղղութիւն դաշտերն աւերակ՝
Արշալոյսէն արիւնի հո՛տը առնէ
Եւ լոկ արիւն ծարախ :
Շուռիդ գեփուտն ու հառաքալոյն աչքերուդ ,
Նըման գարնան մեր տան սեմերը պըճող ,
Թող ձամբողքին հեղձ հեղ ,
Բնակարանէ բնակարան .
Կանգնի՛ն այրերն ու մայրեր ,
Մեր կանգնի՛ , կանգնի՛ տղան .
Ու ամէն ոք ազգին սիրով լոկ արբիտ ,
Ազգին Ոգով հաղորդուած ,
Ա՛յնպէս վառի , պալատամարի , բորբոքի ,
Որ թողարմայ Տուռն ըզգայ
Թէ իր օճախը մարած՝
Այսօր հրաքո՛ւն է գարձեր : —

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՊԱՏԳԱՄԱՌՈՒՄ ԵՐ

ՅՈՒՇԱՏԵՑՄԷՆ

(Շար. եւ վերջ)

— 26 Յունիս (1878) . — Այդելութիւն
տուին Գարաթոտորիի, Սատուլահի, Ժէօմինիին
եւ Տէլեանիին :

Խրիմեան որ մերթ յուսանաւ եւ քիչ ան-
գամ յուսարից է , այսօր ամենամեծ ճամբարու-
թիւն մը խոտավանդաւ . « Մարդ ինքիւր մէն
պէտք է աշխատի որ փրկուի » ըսաւ :

— « Դատ ուշ մնացինք , ըսի , շատ պա-
րապ բաներով ժամանակ անցուցինք , սո՛ճնաւ-
կանութիւններով պարսպեցանք , դէթ ասկէ
հտքը աշխատինք , բոլոր ուժերնիս Հայաստան
ամրոպինք . ամենքս պէ՛տք է դիմենք հոն , եթէ
կ'ուզենք զայն կենդանացնել , եւ այսօրուան
աշխատութիւններնուս նպատակն ալ Հայաստան
այնպիսի վիճակի մը մէջ դնել է որ կարենայ
զաղթած Հայերուն կենաց , աշխատութեան , ինչ-
քի եւ պահուց պապնովութիւն ասիել , որպէս
դի հոն պահպանուան . միւս կողմանէ՛ Եւրո-
պայի մէջ մեծ ոյժ եւ գործունէութիւն ունե-
նալու է , զի պէտք է որ Եւրոպայի մէջ լաւ
ճանչցուինք . ինչ որ ալ ըլլայ մեր մէջ եղած
անհամաձայնութիւնները , մէջիմիս միալու են ,
դուրս հանելու չէ , եւ ազգային խնդրին առջեւ
բոլորովին մոռնալու է , ինչպէս որ այսօր ատոր
մէկ գեղեցիկ օրինակը կուտանք . չորսերնիս ալ
իրարու անհամաձայն տարբեր էինք եւ հնք տա-
կաին ինչ ինչ տեսութիւններով ու հիմա միա-
սին եկեր միաբաներ եւ մէկ սիրտ եղած այս
մեծ գործին համար կ'աշխատինք :

— Գիշերուան Անգղիոյ երեկոյթին երթալ
չուզեց իրիմեան . պնդեցինք որ երթայ , վասն
զի վաղը Գոնկրէն Հայոց հնդրով պիտի դա-
ղէր եւ իր ներկայութիւնը հարկաւոր էր . կըր-
կին մերժեց . սակայն բարեխաղաքար Մ. Եկու
որ հարկ դատեց երթալ , եւ մեկնեցաւ . ասոր
վրայ կուտ հագուելու եւ երբ վար իջած պա-
հուն տեսաւ որ նարպէյ ծանր վերաբեկումը ու
նշաններովը զարգարուած է , դայրացաւ եւ « ես
չեմ երթար » ըսաւ . յանուն աղղին խնդրելի որ

Թերեւս այս նպատակին շատ շուտ հասնիք, զի միջոցներ կրնան մեզ օգնել, Բոնկրէն Թուրքիոյ թողուց Հայաստանի բարեկարգութիւնը, ուստի Թուրքէն պէտք է պահանջներ, մանաւանդ նա զմեզ պահ ընելու պարտաւոր է եւ հոգ պիտի տանի եւ միշտ համար պիտի տայ Եւրոպայի որուն հսկողութեան տակ կը գըտնուիր :

Ուստի պէտք է, քիչք, այսուհետեւ աւելի հոգ տանիլ 1. Հայաստանի մէջ մողլիկ բոլոր կարեւոր մարդիկ. 2. Եւրոպայի մէջ մեզ ճանչցնել եւ պատմել Հայը եւ Հայաստանը եւ անոր պէտքը մասնանիչ ընել :

Լոնտրոյի մէջ ունենալու ենք եկեղեցական կարող անձ մը, զոր օրինակ Մ. կամ Տ. Մ., ասոնց որն ալ ըլլայ, 300 ոսկի պէտք կայ տարուան. որպէս զի ըստ բաւականի ապրին եւ կարենան իրենց պաշտօնը կատարել միշտ յաւաքերութիւն ունենալով պաշտօնեաներու եւ խմբագիրներու հետ :

Դրիման Մ.ը(1) յարմար գտնեց, իսկ ես Տ. Մ.ը, որ ամուսնացեալ ըլլալուն աւելի յարմար է, բայց Մ.ն ալ արժանիք ունի, մանաւանդ որ Ռուսաց հակառակ ճանչցուելուն՝ աւելի լաւ կ'ըլլայ :

Տ.-Մ. շուտ կը սորվի անգլիերէն, գործունեաց է եւ խելահաս. Պոլսոյ քաղաքակառութիւնը աւելի աղէկ գիտէ եւ ազգին օգտակարը մտածելով շատ նպաստաւոր կ'ըլլայ մեզ ասկից զատ՝ տեսնել ալ տեղի է եւ ինքզինքը սիրցնելու եւ լաւ յարաբերութիւններ կապելու մասնաւոր ընդունակութիւն մ'ունի :

Խրիման աւելցոց որ քաղաքավարութեան մէջ վարժ է, եւ Մ. էն աւելի համակրելի, ու որոշեցինք երկուքս ալ գրել ի Պոլիս այս մասին եւ մեր մտածումները հաղորդել : Մանչեսթըրցիք 150 ոսկի հազիւ կուտան. թող Պոլիս ալ 150 ոսկի պատրաստէ եւ Տ. Մ.ը զրկուի :

Անգամ մը՝ Պոլիս եղած ժամանակս՝ Պատրիարքը կը խորհէր Տ. Մ.ը Մանչեսթըր զրկել, սակայն կը կարծէր թէ Ղեւոնդ վարդապետը այնպէս մը բռներ է Մանչեսթըրցիք որ դժուար պիտի ըլլայ զինքը փոխել : Եթէ Ղեւոնդ վար-

դապետ ազգասէր է, ինքը թողելու է այդ տեղը որ արժանաւոր մէկը երթայ ազգին օգտակար ըլլալու համար ու ըսած էի :

— Պոլսէն երկար հեռագիր մ'եկաւ. որ կը յանձնարարէ բողոքել՝ Բոնկրէն մեր խնդիրը նկատողութեան շահնելուն համար :

— Երեկոյնի՝ Մ. Խ. եկաւ եւ ստոյգ տեղեկութիւններ հաղորդեց թէ Անգլիա զՏաճկաստան իր պաշտպանութեան տակ առած է, թէ պէտք է գահ ըլլալ, եւ արդէն շատ լաւ եւ ղաւ, ու Պոլսոյ հրահանգին՝ բողոքին՝ անպիտ ըլլալը հասկուց. Ասկից զատ հաստատեց այն մասը թէ Դուռը պարբերաբար համար պիտի տայ կառավարութիւններուն, եւն :

Մանրամասնաբար հետազոտելնք Պոլիս եւ բողոքը յետաձգելինս ալ ըսինք :

— Գիշերը Աւստրիոյ երեկոյթին գոյնի նարպէչ եւ Զեքազ եւ վերադարձան պատմեցին թէ Օթթօ Րըսը հարցուցեր է թէ արդեօք պատգամաւորութիւնը միտք ունի՞ ի Լոնտոն վերադառնալի. « կը յուսանք » ըսեր են մերինները :

— Բոնկրէն արդիւնքին վրայ երկուքսք թիւն ի վեր շատ յուզեալ ենք, տեսեր եւ մասհոգ. գիտէինք թէ մեր ուղածը չպիտի ըլլար, զի Եւրոպացոց մեծ շահերը մեզի տեղ չթողուցին եւ երես չունեցան մեզի համար ալ լրածին հանել. բայց անհնար կ'ըլլայ միւթարուել կարծելով թէ կարելոր ու պատեհ առիթ մը կուտայինք եւ եթէ թիչ մը խիղճ ունենային Խրուպացիք, քիչ մը քիչ իրենցը հողալով զմեզ աւելին հոգալ :

Խրիման աւելի ուրախ երեւցաւ այսօր եւ ուզեց մեզ ալ սփոփել : « Անգլիոյ պաշտպանութիւնը լաւ հասաւ, ըսաւ, զգեղ եւ զմեզ պըծեց պատասխանատուութենէ » :

— Նարպէչ կ'ուզէ ինքը երթալ Մանչեսթըր, եւ կը խնդրէ ինձմէ որ իրեն օգնեմ :

29 Յուլիս. — Այսօր ալ յուզեալ վիճակ մը եւ՝ անհանգստ սիրտ մ'ունեցայ Բոնկրէն արդիւնքին վրայ, Զեքազի հետ կծու խօսեցուի, որ այսպէս տեսակցութիւններ ունենալէ յետոյ, այսօր միջոց չունի տեղեկութիւններ տանելու :

— Մ. Խ. յորդորեց զմեզ որ գահ ըլլանք Բոնկրէն որոշումէն եւ զիր գրեմք առ Պրօքսֆիլտ ուրախութեան եւ շնորհակալութեան համար : Զեքազ ընդդիմացաւ առարկելով թէ Պո-

լիս բողոքել պատուիրեց, եւ առաջարկեց հարցնել Պատրիարքին :

— Խրիմեան հանգստացած կ'երեւայ . թեւերը ծալլեր նստոր է : « Եւրոպացիք միզ մարդու տեղ չգրին » կ'ըսէ . . . Գոհութիւն կը յայտնէ Պրիւինը չըլագայած ըլլալուն եւն . . . Իսկ Նարպէյ ուրիշ կերպ է . ո՞ր կ'երթայ մի՛ հարցնել, ի՞նչ կ'ընէ, ի՞նչ կը գրէ մի՛ հարցընել . ինչ կ'ուզես ըրէ՞, պատրաստէ՛, եւ ստորագրէ՛ առանց խորը մտնելու : Մեր ճակատագիրն էր ոչ միայն գործը մտածել հապա նաեւ գործողները :

Զերադէն խնդրեցի որ երկուող մը գրէ առ Բէմպալ որ Թայքի մէջ զատ զատ ինքնավարութիւն կ'առաջարկէ, եւն . Զերադ յիտանգիւ ուզեց, եւ աւա նրիմեան օգնութեան հասաւ իրեն Զերադ մինչեւ ցարէ այգպիւրն ընդգիմութիւն մը յարուցած չէր . գուցէ վնասութեան արդիւնք է . հետեւաբար ես գրել պարտաւորեցայ առ ի. եւ մեր թղթերէն ալ մէյմէկ օրինակ ներփակելով խրկեցի որ Բէմպալի տայ եւ հրատարակէ :

30 Յունիս . — Կրկին հեռագիր Պոլիսէն, որ կը պատուիրէ բողոքել :

— Ո. եկաւ եւ յանձնելու շնորհը ըրաւ մեզ Բօնկրէին մեր խնդրոյն նկատմամբ տուած որոշման լնագիրը, զոր երկու օրէ ի վեր գրպանին մէջ պահած է եղբի . ի՞նչ փութկոտ մարդ . ' :

— Պոլսոյ հեռագրին վրայ՝ Զերադ գնաց առ վատինիթոն որ զարծեալ չկրցաւ ընդունիլ միշտ ամենքն ալ երեսնին կը պահեն մինէ, գուցէ ամենալնուն . մեր քոշն ալ լաւ սնդերեւութիւն կայ . իրիմեանին համար ասանք պատշաճ բաներ են եղևր, ժամանակը անցած է եւ զոր . կանուխն ի՞նչ ըրաւ : Ամօթ որ Պոլիս մեզ կ'իմացնէ թէ Հայաստան բառը չկայ Բօնկրէի որոշման մէջ, եւ մինք միջոցը չնրք ունեցած անոնցմէ առաջ իմանալու . արի՞ստ որ իմ լեզուագիտութիւնս զօրաւոր չէր որ զիրմութեանը մէջ ես ալ գտնուէի որով դուցէ ես կը յաջողէի լաւագոյն յարաբերութիւններ ունենալ եւ տեղեւութիւններ ստանալ :

— Նամակ գրիցինք առ վատինիթոն Հայաստան բառը գնելու եւ մեր կանոնադրեր Դրան յանձնարարելու մասին եւ խնդրեցինք որ գտնէ

այս մասին հոգ տանի . իրաւ է թէ օգուտ չունի, սակայն մենք պէտք է մեր պարտականութիւնը կատարենք :

— Այսօրուան հեռագիրներուն վրայ՝ աւելի տխուր եմ. Նարպէյ հիւանդ, իրիմեան իր թէֆր կը զարնէ, Զերադ միայն կը ճմիկ, զի գիտէ ու կը զգայ :

— Պիքօնֆիլտի գրուելիք գիրը ես թողուեցաւ :

— Ո. եկաւ եւ կարորագործ խօսքեր սկսաւ ընել, « Ես չըսի՞ մի ձեզի, մինք պաշտպան չունինք, առանկ կ'ըլլայ, առանկ եղաւ, ցաւալի՞ վիճակ . . . » :

1 13 Յուլիս . — Զերադի հետ գացինք ցրուել բողոքագիրը առաջիւր . երկու ժամ վերջը վերջին Բօնկրէն եղաւ (1) :

— Կէս օրէ յետոյ ժամ ճին կայսերական պալատ ճաշի հրաւիրուեցան իրիմեան եւ Նարպէյ :

Նարպէյ « հիւանդ եմ » կ'ըսէ, իսկ իրիմեան չուզի երթալ, « ի՞նչ պիտի ընեմ » կ'ըսէ : Ես ալ « կուզէք գացէք կ'ուզէք մի՛ երթաք, ըսի, Ներքի՛ որդան մարդով ամիս մը մասնաւոր բանիւր համար սերտ փոր հասցուցի . ինչ որ քաշեցի, բաւ է » :

Սակայն թելագրեցի Ո. Պ. և Արմուրնին որ Տփլիսի Մշակ թերթի խմբագրին եղբայրն է եւ Պերլինի համալսարանին հանգարանութեան փոքրօրէն (փա՛ռք Ազգին) որպէս զի երթան համողին սրբազանները եւ ճաշին երթան :

Երկուքն ալ համոզուել են եւ նշանակի կախելով գացին :

2 14 Յուլիս . — Ճաշի հրաւիրեցինք Յօ. աիշեր Յայրաթնի խմբագիրներէն մին որ սկիզբէն ի վեր մեզ օգտակար եղաւ եւ որուն Մ. Խ. հանճան Առիծի եւ Արեգական պաշտօնակալութեան պատուանշանը տալ տալ : Ճաշին վրայ ստացաք Պոլսէն երկու հեռագիր որոց միով — թուանշանագրեալ — կը պատուիրէին բողոքէն մէյմէկ օրինակ անգղիական երեսելի անձանց ղեկել եւ միւսով կը պատուիրեն չորհրդակալ ըլլալ Պիւլօրին եւ Պոլիս դառնալ :

(1) « Բօնկրէին վերջին նիստը տեղի ունեցաւ 1908 թ. օգոստոսի 13-ին »

— Մ. Խ-ի գագինը միաք բարոյի, ըսի բո-
ղոքինս. « Հարկ չէր, ըսաւ, գուշ անկախու-
թիւն կ'ուզէիք թէ բարեկարգութիւն եւ յա-
ռափգութիւն. ասոնք չ'իմա ապահովեալ են.
չատ աղէկ եղաւ, շատ երջանիկ պիտի ըլլայ
ազգը, Անգղիոյ պաշտպանութիւնն շատ օգոստ
պիտի քաղէ, եւ ձեր ուզածը Անգղիայէն պիտի
ստանաք, բայց պէտք է դիմէք անոր, ստաֆին
անգամ որ դիմէք՝ շատ լաւ կ'ընէք. Պոլիս եթէ
երթաք, ըսէք ասոնք իրենց որ չ'լարանին Անգ-
ղիոյ համակրութիւնը գրաւելէ :

Յետոյ հարցուցինք թէ պատգամաւորու-
թիւնը Անգղիա երթա՞յ թէ ոչ. « Երթայ ալ
կ'ըլլայ, չ'երթայ ալ կ'ըլլայ, ըսաւ, բայց եր-
թայ միտ օգտակար է. միայն թէ լաւագոյն
է նոր պատգամաւորութիւն մը զրկել, որ երթայ
յանուն ազգին Անգղիոյ պաշտպանութիւնը հայ-
ցելու, բաւական է որ չուշացնէք, եւ ձեզ յրա-
տաւութեամբ կ'ըսեմ որ շատ լաւ եղաւ ազգին.
մէկ կողմանէ Եւրոպա, միւս կողմանէ Անգղիա
պիտի պաշտպանեն Հայ ազգը :

Իւր պաշտպանութիւնը եւ բարեխօսու-
թիւնը խնդրելով հրածեշտ առինք :

315 Յուլիս. — Խորմիան թթուած է այ-
սօր, եւ կանկած յայտնեց որ շատ բան մեր
ուղած գործովը պիտի ներկայացնենք ի Պոլիս.
« սակայն, ըսաւ, եւ ձեր ամէն խօսքերը յօդս
կը ցնդեմ : »

Յայտարարեցի իրեն թէ արդարեւ շատ նե-
ղութիւն տուաւ մեզ զիւրեք Պոլսոյ հրահանգնե-
րուն հետեւցնելու համար, սակայն վերջապէս
հետեւեցաւ. ուստի՝ ինչպէս մինչեւ ցարդ բան
մը զրած չ'իմ՝ բայի նուպարի խնդրէն, սակէ
ետքն ալ չուսիմ զրկիք եւ խօսելիք. խղճովս
եզ վկայեմ թէ մեր խնդրոյն վնասող բան մը
չըրինք, թէ եւ պակասութիւն եղան, եւ զպացուցի
իրեն թէ գծուած չ'ըմանակին միջ քայել չուզե-
լուն համար էր որ զիս զրկեցին :

Բարկացաւ եւ ծանր խօսեցաւ :

« Միալ հասկցար, ըսի, հետեւեցար՝ սա-
կայն չուզենալով : »

« Այո՞, չուզենալով հետեւեցայ, ըսաւ,
նուապարը կը բռնեն եւ յետոյ կը նետան մէկ
կողմ, Մ. Խ-ը կը բռնեն, գաին ալ մէկ կողմ
կը նետեն. ասոնք աղէկ բանե՞ր էին : »

« Ասոնցմէ վնաս չ'եղաւ, պատասխանեցի,
անոնց(1) քաղաքականութիւնը. զոր սղգն ալ
ընդունած է, պահանջեց այդպէս ընել եւ այդ-
պէս ըրին. այսպիսի խնդիրներու մէջ ա՞նձ
պիտի նկատէինք :

416 Յուլիս. — Միկնելու խնդրոյն վրայ
չատ խօսելէ յետոյ, եւ ի Լոնտոն մեկնելու
պատրաստուեցան, նարպէյ ի Փարիզ, Խորմիան
Զերազի հետ Պերլին պիտի մտար մինչեւ հինգ-
շաբթի երեկոյ, սպասելու համար հետագրին :
որով եթէ զինքը Լոնտոն կ'անչէի՝ ճամբայ պի-
տի ելնէր, եթէ ոչ Լալբրիկի ճամբով վիեննա
եւ անկից Ռումանիա պիտի անցնէր :

Նարպէյ ալ ի Փարիզ իմ հետագրին պիտի
սպասէր :

Երեկոյն Պերլինէն մեկնեցայ ի Լոնտոն՝
նոյն տեղի ազգայինները տեսնելու եւ Անգղիոյ
հետ բռնելիք քաղաքականութեան եւ զրկելիք
նոր պատգամաւորութեան վրայ խորհրդակցելու :
Զերազ ալ ուժ տուաւ այս գաղափարին :

719 Յուլիս. — Ս. Ս., Ա. Ե., հաւաք-
ուեցանք. պատմեցի Պերլինի մէջ ըրածինս.
Ա. եւ Ս ի հետ վիճաբանեցանք թէ բոլորովին
թէ պայմանաւ պէտք է յանձնուինք. Անգղիոյ,
յետոյ է. եւս միացաւ վիճաբանութեան. եւ
համաձայնեցանք սա բանաձեւով, ըսել Անգղիոյ
թէ՝ « Հայերը զո՞ր ըրէ՞, եւ քեզ պիտի պաշ-
տեն՝ եթէ բոլորովին քուկզ ընես եւ զո՞ր ընես : »

Ս. հարցուց թէ՝ եթէ ըսեն ինչո՞ւմ դո՞ւ
կ'ըլլան, այն ատեն պատասխանեցի. « ինչո՞ւ-
վարութեամբ, բայց պայմանաւ որ եղանակը
Պոլիս տայ : »

820 Յուլիս. — Հետագրեցի Խորմիանի որ
Զերազի հետ Լոնտոն գայ, ներկայութիւնը կա-
րեւոր է :

921 Յուլիս. — Է.ի հետ խորհրդակցեցայ
մեր բռնելիք եւ բռնած ընթացից վրայ, երկար
բանակցութիւնէ յետոյ եղած արդիւնքը գոհա-
ցուցիչ գտաւ « Հայաստանի բարեկարգութիւնը
առաջին խնդիրն էր, ըսաւ, յետոյ կուգայ ինք-
նավարութիւնը : Բայց ամէն բանէ առաջ ստակ
վաստելու է եւ գաւազնիս Անգղիոյ դրութեամբ
կրթելու ենք. երբ Պոլիս երթաք, ըսէք որ

(1) « Անոնց », այսինքն՝ Պոլսոյ խորհրդին :

անգղիերէն լեզուն մտցնեն վարժարաններուն մէջ, բանաստեղծական բաները վերցնեն եւ գրական ու գործի մարդիկ պատրաստեն» Ընդունեց նոր պատգամաւորութիւն մը խրկելու եւ նոր ընկերութիւն մը կազմելու զազափարը եւ յետոյ հետեւեալ կէտերը որոշեցինք .

1. Անգղիոյ հետ լաւ վարուիլ եւ անոր համակրութիւնը շահիլ՝ անկէ խնդրելով որ զմեզ գոհ ընէ, եւնա

2. Նոր պատգամաւորութիւն մը գայ ի Լոնտոն եւ այս մասին յարմար զատուեցաւ Մ. որ պէտք է նախ եպիսկոպոսանայ եւ հասնի բարլամէնթի բացուելուն :

3. Ղեւնդ վարդապետը Մանչէսթը պահել :

4. Գրել որ Տ. Մ. եւ Գար. Սրուանձտեանց անգղիերէն տարվին :

5. Կաղթականաց ընկերութիւն մը կազմել ի Պոլիս, պանդուխտները իրենց երկիրը խըրկելու եւ Փոքր Ասիոյ ժողովուրդը կեդրոնացնել Կիլիկիոյ մէջ :

6. Վիճակագրական աշխատութիւնները շարունակել եւ ճշգրիտ մարդահամար մ'ունենալ որքան կարելի է :

7. Յաւենիս նախ Անգղիոյ եւ ապա Եւրոպայի յայտնել :

8. Գաւառներու մէջ կրօնքի խնդիր չհանել :

9. Դաստիարակութեան հոգ տանիլ եւ անգղիերէն լեզուն մտցնել բոլոր վարժարաններու մէջ :

10. Արդի քովիլէն չցրուել եւ Անգղիոյ քովիլէին հետ յարաբերութեան դնել :

11. 28 Յուլիս. — Բարիք հասայ, տեսնուեցայ Նարպէի հետ որ Պոլսէն նամակ առեալ է Պատկանեանի գործը կարողադրելու համար, ինքն ալ հեռագրով հրաման խնդրեալ է Բեթէրապուրկ երթալու եւ խնդիրը վերջացնելու :

17. 29 Յուլիս. — Բարիքէն կը մեկնիմ Վիեննա եւ անկից Ռումանիոյ ճամբով 30 յուլիսին կը հասնիմ ի Պոլիս :

ՍՏԵՓԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԵՅԼՇԻՆԻՑ (1)

Մ ա ռ ղ

I.

ո՞ղ աղամանդ լինիս երկրի, արարչութեան յիշգոր արքայ,
Բայց ո՞վ կապեց, ասա՛ լնծի, գլխիդ պըսակ այդ քո ոսկեայ:
Մի՞ գուցէ դու զառանցեցիր մլտորմանց մէջ քո կուրուծեան.
Թէ ես խոնարհ ստրուկն եմ քո, իսկ դու տէրը իմ ինքնիշխան:
« Թոյլ տուի քեզ հազըդ լինիլ գաղտնիքներիս փոքրիկ մասին,
եւ դու, « գաճաճ », կարծեցիր որ հասկացար ինձ ամբողջովն :
եւ սրբութեան իմ սրբոց մէջ յանդգնեցիր դու ներս մըտնել,
եւ անտեղ կարգ ու կանոնը քո սահմանել եւ ընդգրծել:
« Տըխմա՛ր, Թէ որ ես կամենամ, դու՛ քար կտրած իմ երկիւղից՝

(1) ՆՐԱՅԵՐ. — Մէլիքի կեզը անուն է ռուս բանաստեղծի. իսկական անունն է Պետր Յիւրպովիչ Նակուբովիչ :